

Försök med en
tidning för
Ålbo av en
självutnämnd
redaktion.
Första och
troligt sista
numret.

1983

Ålbo bladet

Ålbobor samlade vid Kalvhaga 1913 och 1983. Personnamnen på det äldre kortet inne i tidningen.

Något om Ålbo

Ålbo är en urgammal bosättningsplats, hur gammal kan ingen ge upplysning om. Fynd av stenyxor omtalar dock att människor vistats här sedan årtusenden. Gravar och järnslag omtalar säker bebyggelse sedan minst tusen år tillbakas. Hittills första gången namnet Ålbo funnits i skrift är 1432 då en Sighwalder från Awardhebo (Ålbo) omnämnes som nämndeman i en tvist med Domkappitlet i Uppsala om Gadöborg i Valbo.

Namnet Ålbo har enligt ortnamnsforskare kommit av det fornsvenska mansnamnet Awardhe med tillägget bo: alltså Awardhes bostad, vilket genom århundraden förändrats till Ålbo.

Läget för byn i ett väglöst samhälle var idealiskt genom närhet till vatten för samfärdsel och rikligt med fisk, samt skog för villebråd.

Den rikliga förekomsten av slagg på olika platser i byn visar att en ej obetydlig järnframställning i primitiva smältugnar skett här daterade cirka tusen år tillbakas i tiden vilket gav den tidens innevånare del av försörjningen. Järn framställdes med säkerhet i Ålbo till mitten av 1500 talet då en Lars Windbygir fick betaling för en bogehammer till Ålbo hytta enligt en gammal räkenskapsbok. Vad denna sena hytta var belägen är okänt, möjligen vid Smedånget där bäckens vatten kunde utnyttjas att driva bläst och hammare.

Något tidigare förbisett är de stora älvängarna Ålbo har gott om, vilket enligt sen forskning givit efter dåtida förhållande ett vist välstånd i nedre Dalälvsdistrikten genom försäljning av hö, något Bureus även omtalar på 1500 talet. Dalälvens nedre lopp har liknats med Nilens då vårfloden gått upp över ängsmarkerna och tillfört marken näring. Redan på 1300 talet gav nog detta tillsammans med järnframställning ett visst välstånd vilket bevisas av att Hedesunda kyrka erlade samma skatt till Domkyrkan som de större socknarna i Gästrikland. Även de arealmässigt små öreslanden omtalar att myndigheterna skattlade Ålbo högt. Trolig skattlagt på 1300 talet.

Ursprungliga bebyggelsen till nuvarande Ålbo är gamla bykärnan vilken från början bestod av fem bondgårdar med Janses som den största och säkert förnämligaste vilket den kvarvarande källaren bevisar. Dessa fem delades genom olika århundraden upp till ett flertal gårdar dock med bosättning i bykärnan, men vid laga skiftet 1830 fick ett flertal flytta till sin tilldelade jord vilket säkert var en smärtsam proces för de vilka tvingades därtill.

Norra delen av Kärringtä fram till Andersas blev även tidigt bebyggt av så kallade utanvessare med ett flertal stugor. På en karta från 1719 är detta område markerat med "soldat stuvor". Äldre personer kallade detta område för "Utanvess". Bebyggelsen omkring skolan är av senare datum och kallas "Myrsvedden".

Bebyggelsen i Finnmyra är även uråldrig och ett otal stugor har funnits där, men några gravar är ej där kända. Piparudden hette ursprungligen Köningsnäs udden men har trolig erhållit sitt nuvarande namn av en Pipare (regementsmusiker) vilken förmodats bott där.

En tidigt avfolkad bosättning fanns nedom Per Lars vilket gravar ger bevis om. Denna plats kallas Gensta, ett namn uppkommit av det fornsvenska mansnamnet Gene och sta är det uråldriga namnet på bosättning. Slutändelsen i namn på bo som Ålbo anses yngre, men namnet Ålbo tillika med Valbo och några till anses av ortnamnsforskare som uråldriga, genom att de benämnts som Ålbyborna ej Ålbor o s v.

Kvarn och såg har under åtskilliga århundraden funnits vid nuvarande Julins där rikligt med lättämd vattenkraft fanns tillgänglig. Flösta by hade sin skattlagda kvarn belägen i Ålbo då de ej hade eget vattendrag intill vägen efter Körslingbäcken, där rester efter damm ännu synes.

Det uråldriga fäbostället för byn var beläget efter Ålboån intill nuvarande landsvägsbron och benämndes Strömsunds fäbodard och är markerad med 11 stugor på 1788 års karta. Fäbodarna flyttades därifrån till Björsjöfallen och Nyvallen på 1830 talet i samband med laga skiftet då Bengs erhöi den gamla fäbodvallens mark.

Fast skola med ex.lärare blev här omkring 1870 i en hitflyttad gård från Vinnarsjö, den vi nu benämner Linds, mot att tidigare inhysts några veckor om året i olika gårdar, samt även skolgång vid kyrkskolan åren före denna skolas tillkomst.

Den "nuvarande" skolan stod klar 1901 med påbyggnaden av övre våningen till småskola 1928, då skolformen sedan skolans början med 5 dagrs skolgång för storskolan i veckan och en dag för småskolan en termin, och den andra terminen tvärt om, undervisad av en lärare upphörde, och alla fick deltaga varje dag i undervisningen hela läsåret, men skoltiden avkortades från 7 till 6 år. 1938 upphörde dock småskolan och alla elever undervisades åter av en lärare i nedre klassrummet. 1948 upphörde all skolverksamhet i byn på grund av för få elever.

Befolkningskurvan i byn steg fram till sista sekelskiftet och var rätt konstant en tid, för att sedan katastrofalt sjunka, men har nu glädjande vänt. 1925 fanns 199 innevånare men sjönk fram till 1971 med 132 personer till endast 67 enligt mantalsskrivningen.

Gör om det om Du kan

Att färdas på sparkstötting från Ångrens i Ålbo till Gävle och åter samma dag vill kappast någon nu göra, men soldaten Olof Ångren utförde den preststationen i seklets början med den tidens sparkstöttingar.

En till den senaste tiden i Ålbo okänd bok är en nyckelroman med rubriken "När väckelsen kom till byn" utgiven 1943 om just Ålbo med religiöst innehåll, författad av Ålbo sonen Johan Ångren under psydonymen Jan Elve. Huvudpersonen i romanen är soldaten Olof Malm. Ett flertal personer och händelser från seklets början är för den initsierade lätt igendkända, och förmodligen ville ej författaren att den skulle bliva känd här då flera av de i boken agerande personerna då var i livet.

Vid en hög vårflod på 1880 talet strandade en låda nedan om Rönäs vilken väckte bybornas nyfikenhet. Några pojkar slog sönder den då vattnet sjunkit undan och fann till sin förskräckelse den full av loppor, intet vanliga loppor som de var vana vid, utan stora som spindlar. Detta ställde till stort elände då hela byns befolkning blev full av dessa loppmonster vilka det blev stora ärr efter dessas bett. Lopporna kom från Dalarna och var tänkt att lådan skulle slås sönder vid Älvkarlö som hämnd att de där stängt uppgången av lax, allt enligt Anders Lund (broder till Aug. Lund) vilken då var dräng hos Norrgårds.

Fabriken vid Smedsång.

Under första världskriget-såväl som det andra-uppstod brist på oljor vilka även då var viktiga. Att nödigt ersätta dessa importerade byggdes anläggningar att utvinna sådant ur trätjära, och en sådan blev uppförd vid Smedsång vilken ännu i dag kallas fabriken.

Ett då verksamt företag, Svenska Handels och Sjöfartskompaniet under ledning av den i idrottskretsar kände Sven Loftman med Edvard Benedicks som vice v.d. uppförde under kriget denna fabrik vilket gick i rasande fart både söndag och vardag. Att den uppfördes där hade säkert sin orsak att tomtmarken var billig och Benedicks ägde Anneberg och kände en samhörighet med Ålbo, samt närheten till Gysinge där han växt upp. Tomten köptes av Johan Söder vilken trodde på en blomstrande industri med arbetstillfällen för befolkningen.

Fabriken kom igång på rekordtid att framställa bristvaran, elström drogs från kraftledningen i Konungsberget för energibehovet, stora kokare installerades att destillera tjära till olika oljeprodukter. En Ing. Heine anställdes som fabrikschef (senare framgångsrik i cellulosabranschen), grund göts för en verkställarevillan avsedd för Kari Åhgren, tjära kom i erforderlig mängd och produktionen lyckades med stor efterfrågan av oljor av alla slag bl.a. bensin. Ing. Heine körde sin motorcykel med bensin av så att säga av egen produktion.

Allt syntes gå bra och folk trodde på en framtid för rörelsen tills en dag en tjärkokare sprang läck och elden bröt lös i den lättantända produktionen. Det blev en våldsamt brand med oerhörd hetta men turigt nog begränsades den till själva fabriken, men av hetten sprack den vilket spår av synes ännu i den grå cementrand under takfoten vilken döljer ett kraftigt järn vilket blev ditsatt att hålla samman huskroppen. Stor eldsvåda befarades varför Jan Erik Larsson (Erännfalls Jan Erik) vilken då bodde hos Söders bar ut alla sina tillhörigheter då det befarades att elden skulle sprida sig dit.

Med denna katastrof var fabriken korta saga all för denna tillverkning och mineraloljor blev åter tillgängliga då kriget upphörde.

Det ägande företaget gick i konkurs-vilket nog får betraktas som ett kristidsföretag-vid krigets slut. Sven Loftman slog sig ned i revolutionens Ryssland därefter en tid och ansågs ej sedan "rumsren" i Svenska affärskretsar. Idrottsintresserad som han var sattsade han på denna och var bl.a. ledare för ett flertal lagslag. Edvard Benedicks vilken tidigare var stor delägare i en lösnande kolinpor hade sållt denna och överflyttat tillgångarna till detta kristidsföretag, förlorade större delen av sin förmögenhet på denna konkurs, men hade dock förmåga att köpa fabriken. Konkursboet hade en starkt tilltänkt köpare av fabriken från Uppsala vilka där ämnade tillverka bak-kappor och tåhåttor för skoindustrin vilken ej blev fullföljd.

Fabriken stod oändvänd till början av 30 talet med de stora tjärkokarna liggande på fabriksområdet och i en av dem lyckades Harald Söder röka fläsk med gott resultat vad han själv berättade. Ålbos ungdom hyrde fabriken några gånger under denna tid och arrangerade bydanser eller så kallade "hippor".

Mitt i 30 talets depression igångsatte Edv. Benedicks där tillverkning av en säkert förnämlig isoleringsmatta för byggnadsändamål med firmanamnet A B Byggmatta tillverkad av sjögräs innesluten i grovt papper sydd igenom med en komplcerad symaskin med upp till 20 talet nålar.

Denna tillverkning var säkert 30 år för tidigt ute på marknaden innan folk blev medveten om husisoleringens värde, och i förhållande till modernare material säkert ställt sig för dyrbar. Produktionen blev ej stor men pågick dock 30 talet ut, dock ej med arbete året om. Möjligen hade företaget gått bättre med annan ledning och siste kriget omöjliggjorde anskaffande av isoleringsmaterial och produktionen upphörde sedan här fabriken ej använts för någon produktion.

Om Du besöker fabriksområdet i dag hittar Du med största säkerhet några beck-klumpar intill fabriksväggarna vilket rann ut under branden, och har Du tur kan Du även hitta några "tappar"sjögräs.

Ur en nykomlings synvinkel.

Några tankar och verklighet av Gull.

Det är så många som frågat oss varför vi valt just Ålbo att slå ner våra bopålar på. Många har menat att det måste finnas bättre orter eller samhällen att välja på för en familj med framtidsdrömmar. Men hur förklarar man för dessa frågande att förälskelsen blomrade redan första gången vi långsamt körde genom byn. Längs vägen låg röda stugor med vita knutar av olika storlekar och former och bland dessa ett och annat nybygge som vittnade om att byn levde, andades och långt ifrån var en utdöende by. Vi bestämde oss redan då för att här skulle vi vilja bo lära känna Ålbos invånare och delta i livet i byn. Så småningom förverkligades ju också detta och vi lärde långsamt känna byn och dess invånare.

Smedsäng som så att säga ligger lite på slängen, brandmannen med familj, Simons, Baggbö, Per Lars Stig, Matjas, Åhlstrands. Ja allt detta och mera därtill blev så småningom begrepp vi började förstå och känna till.

Det sista året som gått har det startat en del nya aktiviteter i byn som bidragit till att vi lärt känna de flesta Ålbo-bor.

Det jag tänker på är vårt Valborgsfirande då vi samlas runt elden på kalvhaga. Det är lite skumt och elden lyser upp det mörka för oss. När sen Valborgsraketerna går mot skyn och vi alla har samlats för att se detta så skapar det en gemensamhetskänsla som är fin. Jag hoppas vi kan göra detta till en tradition.

När vi var några stycken som förra året (-82) satt i höstmörkret och diskuterade en byfest efter älgjakten kunde vi aldrig tro att så gott som hela byn skulle komma på den. Vi var glada och nöjda och såg den stora uppslutningen som ett tecken på att detta var något som vi skulle försöka få att fortsätta även kommande år. På den första festen beslöt ju också byn att ha en fest även innevarande år. På denna fest tillsattes en kommitté som skulle ordna dessa fester och även i övrigt främja gemenskapen i byn. Det var ju i denna anda som syföreningen kom till. Syföreningen skall verka för gemenskap mellan byns kvinnliga invånare och dessemellan skapa alster som skänks till byn. Dessa alster försäljs sedan på auktion och vi hoppas att detta skall inbringa en slant till Ålbo by. En liten pick-nick hade vi också mitt i sommaren. Med lite erfarenhet av sådana tillställningar kan vi kanske ordna den ännu bättre till nästa sommar.

Det är dock inte enbart dessa aktiviteter i byn som gör att vi trivs så bra. Nej, det är nog snare den värme och välkomnande vi har känt från byns invånare. Finns inte viljan att välkomna nykomlingar så hjälper det nog inte med aktiviteter hur trivsamma dessa än är. Det är ju också byns invånare som gör byn och inte tvärtom.

Olle Sjöblom.

En märklig människa var Olle Sjöblom (1875-1935) på sitt vis. En person vilken ej passade i ett arbetslag med fasta tider, utan levde sitt eget liv av vad skogens viltbråd och Dalälvens vatten bjöd, i regel kneppt med kontanter, i bland något bättre. Sista tidsperioden av sitt liv utövade han som gårdsmusikant då det enradiga dragspelet och hans sångröst gav hans försörjning, en period han själv ansåg som den bästa. Sång och speglädje fanns hos honom tillika en god berättare och försynt humorist med ett gott skratt. Han ansågs som udda från den stora massan, det var han, men även sådana människor behövs men det blir mindre och mindre av dem vilka vågar leva sitt eget liv i ett likriktat samhälle.

Sjöblom föddes i nuvarande Grandins i Svarta och uppväxt med fiskaryrket vilket hans far utövade, och enligt sägen ärvde han sin fars sätt att se på livet med som omgivningen ansåg lätt- ingens ögon, vilket ej var "så lätt" för dem alla gånger.

Han var född till jägare och fiskare och hade en träffsäkerhet med vapen som ytterst få behärskar. Denna verksamhet började han utöva i mycket unga år med strövande i skogen att fälla viltbråd, i synnerhet ekorre vilka var lätta att forsla hem. I tidiga år kom han stolt hem med en gök vilket fadern ej tyckte om då sådana tidigare anses äga högre status.

-Dumhuvu gav du deg till å skjuta Go-ko, förmanade fadern honom.

Ålbo blev Sjöbloms bosättningsort från början av 1900 talet, först som inneboende och från 1906 som ägare av den vackert belägna stugan på Piparudden vilken ännu benämnes Sjöbloms. Denna stuga passade honom utmärkt genom sin närhet till fiskevatten och jaktmarker.

Äktenskap ingicks med Maria Öström från Rångsta och tre barn föddes. Straxt efter sista barnets födelse avled hustrun i lungfel vilket förorsakade Sjöblom stora problem med barnen. Efter några år blev han sammanboende med Hulda Andersson från Folkärna och med henne fick han dottern Eva.

Sjöblom gjorde som person gott intryck genom sitt lugna och fina uppträdande samt ofte fyndiga uttryck, men någon arbetsmänniska att passa klockslag var han ej skapt till utan levde sitt eget liv.

Stugan med närhet till fiskevatten var en nödvändighet för honom där han genom åren tog upp ansenliga mängder fisk. Med fiske uppstod ej allt för stora problem med omgivningen trots även detta varit en känslig näringsgren. Skogsägarna reagerade över att han så väl som andra tog näver av växande björk till flöten (dun) och sänken (taskor) till fisknäten vilket var det vanligaste sättet fram till 20-talet.

Fisk gick av naturliga skäl in i husället. En dag i slutet av sin levnad hälsad han och Hulda på hos Gust Hedberg och berättade: -Jag har varit med om mycket i mina dagar, men aldrig varit med och benat pankaka förrän i dag.

Hulda hade gräddat pankakor, fett fanns i pannan efter stekning av fisk varför hon tömde smeten däri utan annat fett, fiskben fanns i pannan vilka han fick "bena" ur pankakan.

Som antyts var han träffsäker med vapen och kula, såg han ett viltbråd föll det för hans säkra hand. Hans huvudsakliga vapen var en så kallad studsare eller salongsgevär med 6 mm kula. Säkert var det en sparsamhetsåtgärd att han använde det, skotten var billiga, tre öre på den tiden

Tivoli fanns i bygden varje sommar där Sjöblom visade sin säkerhet i prisskjutning. Inträffade att skjutbanan stängdes då han ditkom efter tidigare besök då de sett hans träffsäkerhet.

Tusentals ekorrar föli säkert för hans säkra hand och även åtskilliga rävar såväl som övrigt villt. I seklets början sköt han stora mängder fågel vilka markerna då var synnerligt rika på, vilket omgivningen med bitterhet såg då de ansåg att han gjorde slut med stammen, och jaktavundsjukan säkert fanns med. Jakt har tiderna genom varit en känslig sak och förorsakat mycket förtret människor emellan, så blev det även för Sjöblom. Omgivningen blev mycket upprörd på honom med rätta då han sköt massvis med småfågel i träden, ofta i gårdarnas vårdträd, vilka han sålde till restauranger i Gävle. Att spara ammunition inväntade han lämpligt tillfälle att få två fåglar för samma skott. Att märka är att han aldrig hade egna jaktmarker utan jagade och fiskade där han ansåg det passade.

Bössa var ej det enda jaktvapen han använde utan även så brutala metoder som snaror och saxar vilket retade befolkningen. Ålbos yngre generation av pojkar hade till hobby att plocka bort snaror han utsatt till fångst av ekorre mellan gårdegårdstörarna vilka det fanns gott om på den tiden. Själv berättade han att en räv fastnat i en sax och dragit den med sig ut på sjön där isen var svag, han följde efter spåren på skidor livrädd att falla igenom till Slätön där räven fastnat och han kunde avliva honom.

Riskojob där han satt och passade orre och tjäder fanns litet över allt på hans stora domäner vilka ofta blev nedrivna av förbipasserande.

Han har själv berättat träffande om jaktlivets vedermödor och glädjeämnen i en av honom författad visa kallad jaktvisan vilken är träffande.

Visor, ofta om personer i hans omgivning författade han många, ett sinne han tydligen hade lätt för. Han spelde på sitt enradiga dragspel och sjöng sina och andras visor vilket uppskattades av alla utom de agerade. Tråkigt nog har större delen av dem förkommit. Vettedigt lät han trycka tre vilka han sålde under sin tid som gårdsmusikant, dessa är: Kärleksvisa, Sveriges land och folk och Jaktvisa. De övriga han skapade är tyvärr borta. De fanns enligt vad dottern Eva omtalat samlade i en bok med vaxdukspärmar men tråkigt nog förkom efter hans död. Några korta stycken av hans "nidvisor" är bevarade genom gott minne hos några personer.

En av hans nidvisor är just nu mycket uppskattad då den framföres av Hedesunda sångarna. Detta är "På Jansas gård" (här i Ålbo) vilket skildrar snålheten på den tiden i denna gård vilket några verser är bevarade genom minnesgoda personer.

Han komponerade även musik till sitt dragspel, och den mest kända låten förutom vismusiken var den mycket orginella tåglåten vilken förmodligen tillkom i samband med järnvägsbygget. Han spelade ungefär som tåget hördes vid med och motlut och berättade i talform var tåget befann sig. När det kom till Västbyggeby stannade det och lastade mjölkflaskor till Gävle vilket han berättade med ackompani- mang av dragspelet. Tråkigt nog finnes ingen nu vilken kan denna orginella låt.

Som antyts åkte han omkring på cykel de sista sommrarna av sitt liv som gårdsmusikant och spelade samt sjöng sina visor, enligt hans egen utsago de bästa och bekymmefriaste åren då fiske och jakt blev en bisak för honom.

En höstdag 1935 då han "vilade skymning" efter maten på kökssoffan slutade hans levnad hastigt till synes utan plågor endast 60 år.

De hade en tid haft en cigarrlåda till sparbössa där alla enkronor istoppades vilka skulle användas till julen, vid hans död öppnades den och befanns innehålla erfoderliga pengar till hans begravning.

Han levde sitt liv utan något bidrag eller hjälp från något håll, och kom även i jorden utan hjälp.

Våren därpå hölls auktion på hans tillhörigheter.

J a k t v i s a
av
O.S j ö b l o m

Jägarlivet det är så härligt
fast mången gång det är
besvärligt
ibland när jag upp till skogen
går
så blir det villt så det förslår.

I juli månad, som det då händer
den tjuguförsta på gråa änder
det blir i början blott ungar små
det första byte som jag kan få.

Sen i augusti så blir det tjäder
orre och hare om det blir väder,
och järpen åker i väskan ner
om jag blott honom på kvisten ser.

Men när det dagas på morgonstunden
så tar jag bössan och gamla hunden
en gammal hare han då fick upp
då blev det drev och då i galopp.

Hunden springer och haren buktar
skytten passar och hunden luktar
om gamla jösse här kommer fram
jag är ej sen att lägga ann.

Haren kommer och bössan spännes
med ögat riktas och skottet tännes
då ropas inte nå mer pass opp
när hunden kommer så blir det stoppså

När vintern kommer och täcker över
så kommer räven här fram och lömer
när han då noggrant i spåren går
så dröjer inte förrän saxen slår.

När han då fastnat, med den bort-
sprungit
så dröjer inte förrän jag honom
hunnit
för utan bössan han mördas lätt
ett slag i skallen med en duktig
käpp.

Jakten går i alla tider
för mycket snö, åker jag skidor
när jag kom fram till en fäbogård
fick hunden stånd på en vacker mård.

Nu stod jag där och mig fundera
hur jag mig honom skulle rekvirera
men hunden honom nu körde fram
och det blev endast här två gånger
pang.

Nu krutet brändes och haglen kändes
och buken upp emot skyn då vändes
då tog jag mården ty den var min
det var då tusan till vackert skinn.

Uti april, fast dom nog tiger
så många skyttar till skogen stiger
och många tuppar då åker ned
men hönan borde få sitt i fred.

Personförteckning till det äldre kortet: Sittande på marken fr.vänst
Sigrid Malm, Ragnar Malm, Johan Fröjd d.ä, Arvid Fröjd, Alice, Ingrid och
Anny Malm, Sittande på bänken Anders och Bita Andersson (Andersas)
Erik och Anna Lund (Anders Lars), Anna Fröjd, Malm mor, Stående, Evald
Ågren, Johanna Malm, Hilma Eklund, Greta Liv, Johan och Anna Malm, Emma
Skoglund, August Jonsson, Maria Eklund, Stina Löv, Tilda Fröjd, Erika
Rolin, Stina och Marie Fröjd, Brita Lund, Maria Lötblom, Tora Malm.
Stående högst upp Per Olsson, Karl Eklund, August Eklund, Johan Jonsson,
Erik Borg.

Av dessa är endast två nu levande 1983, nämligen Alice Malm Berg
boende i Järna och Arvid Fröjd Ålbo.

Vid bystämma med Ålbo skifteslag i maj 1983 beviljades ett an-
slag om 2000 kr till Ålbo byförening vilket efter behov de när-
maste åren får utkvitteras hos skifteslagets kassör när något
positivt och glädjande för bybefolkningens trevnad av dem kan be-
visas.

Syföreningen i Ålbo håller sin auktion av tillverkade alster
i N T O lokalen Hedesunda den 12-11 kl 15. Vi hoppas att flitens
lampa har lyst i alla hem, och att bidragen blir många, samt att
auktionsinropen blir goda.